

Гладчак Н.В.
викладач, Тернопіль, ТНЕУ
Жукевич С.М.
к.е.н., доцент, Тернопіль, ТНЕУ

ДЕЯКІ З ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Анотація. В статті розглядаються деякі питання удосконалення організаційної складової бухгалтерського обліку. Відмічається необхідність і важливість адаптації нормативно-законодавчої забезпечення бухгалтерського обліку до законодавства ЄС та МСФЗ за умов євроінтеграції та інноваційного розвитку економіки України

Annotation. In this article the author examines the questions related to the improvement of accounting organizational parts. Marked the necessity and importance of adaptation the national accounting legislative providing to the EU legislation requirements and International Financial Reporting Standards.

Процес функціонування та розвитку вітчизняної облікової системи вимагає оцінки методологічних підходів щодо відповідності такої системи вимогам часу, потребам суб'єктів бізнесу в раціональній інформатизації. Відомо, що управлінська система складається із взаємопов'язаних підсистем, що продукують інформацію, потрібну для ведення фінансово-господарської діяльності. І тут необхідно виділити значення та роль облікової інформації, яка є водночас найважливішою складовою управлінської системи та відіграє провідну роль в управлінні потоками економічної інформації про підрозділи бізнесу для всіх потенційних користувачів. Проблема забезпечення достовірною інформацією набула актуальності в сучасних умовах адаптації до міжнародних стандартів, і потребує уточнення концепції трансформації вітчизняної облікової системи.

Визначення особливої ролі обліку в системі управління інформаційними потоками, його подальшого розвитку зобов'язує до повсякчасної об'єктивної оцінки реалій та перспектив функціонування цієї системи, оскільки суспільний розвиток є прогресивним процесом, а облік — системою, що відтворює ці процеси через аналітичне опрацювання інформації.

Упродовж останніх років ведеться чимало дискусій щодо визначення ролі, реалій трансформації вітчизняної системи обліку до міжнародних

стандартів. Дослідженню цієї проблеми передувало вивчення авторитетної думки вітчизняних учених, а саме — Б. Валуєва, С. Голова, А. Кузьмінського, М. Кужельного, Ю. Литвина, В. Сопка, М. Чумаченка, М. Пушкаря, а також іноземних авторів — Ю. Васильєва, Я. Соколова, А. Шеремета, П. Фрідмана та інших, які у свої працях розглядали окремі аспекти розвитку бухгалтерського обліку як науки, його вдосконалення, визначали нові методологічні підходи до ефективності функціонування обліку як системи. Метою досліджень стало обґрунтування передумов, імовірних шляхів, методологічних підходів у процесі інтеграції обліку як системи до міжнародних стандартів у контексті реальних економіко-правових вітчизняних умов.

Цікаво, що в умовах певного традиціоналізму підходів до визначення обліку як системи, в останні роки з'явилися позитивні тенденції переосмислення мети обліку. Так, В. Палій та Я. Соколов зазначають: «Мета бухгалтерського обліку — управління господарськими процесами; його зміст — інформація про факти господарської діяльності і його робоча функція — спостереження, вимірювання, класифікація, узагальнення та передача інформації. Мета лежить поза бухгалтерським обліком, вона дається йому» [7, с. 58].

В. Івашкевич підкреслює: «Задоволення інформаційних потреб — головне призначення обліку взагалі, в тому числі й бухгалтерського» [2, с. 520].

Аналітика таких думок доводить, що бухгалтерський облік є першоджерелом інформаційних запитів, забезпечувальною ланкою, яка постачає вихідною інформацією процеси управління. І саме така основна якісна характеристика облікової системи породжує проблему адаптації обліку до прогресивних вимог у періоди різких змін суспільної пріоритетів, коли стара парадигма обліку не може забезпечити виконання такої місії.

Основні напрямки удосконалення бухгалтерського обліку в Україні визначені Меморандумом про основні напрями розвитку бухгалтерського обліку в Україні, застосування й удосконалення положень (стандартів)

бухгалтерського обліку та розкриття інформації у фінансовій звітності підприємства і організацій [3, с.205].

Учасники круглого столу, які підписали меморандум вважають за потрібне застосовувати основні принципи міжнародних стандартів фінансової звітності на всіх підприємствах, продовжити заходи щодо практичного запровадження на підприємствах національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, в тому числі через визначення критеріїв суттєвості інформації, професійного судження та підвищення кваліфікації обліково-економічного персоналу.

Перехід України до ринкової економіки призвів до переорієнтації бухгалтерського обліку на підготовку повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства для зовнішнього користувача (в частині фінансового обліку) і внутрішнього користувача (в частині внутрішньогосподарського обліку). Саме внутрішньогосподарський облік спрямований на підготовку інформації, що відповідає вимогам управління підприємством у відповідності до галузевої специфіки та конкретних задач управління. В межах бухгалтерського обліку формується система показників, що необхідні для контролю та аналізу результатів діяльності підприємства.

Отже, в ході даного дослідження будемо виходити з того, що “бухгалтерський облік виконує три самостійні функції: інформаційну, контрольну та аналітичну. Без даних бухгалтерського обліку неможливо дати об’єктивну оцінку стану і результатам господарської діяльності підприємства ” [8, с.3] .

Але, з іншого боку, організація і структура бухгалтерського обліку визначаються конкретними задачами, які перед ним поставлені зовнішніми та внутрішніми користувачами інформації.

Реформування бухгалтерського обліку, що відбулося в останні роки, викликало суттєві зміни у способах відображенні діяльності підприємств в системі обліку, застосуванні методів оцінки майна та зобов’язань, структурі

витрат і порядку формування собівартості продукції (робіт, послуг). Ці зміни були викликані необхідністю відображення «нових напрямів господарської практики» [6, с.3], а також тим, що за умов переходу до ринкової економіки особливого значення набуває визначення, відображення та аналіз фінансового стану і результатів діяльності підприємств за даними статистичної, фінансової та внутрішньої бухгалтерської звітності.

Що цікаво: минуло зовсім небагато часу від трансформації «старої системи бухгалтерського обліку» до національних стандартів (П(с)БО), а сьогодні вже стоїть питання адаптації нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку України до законодавства ЄС та перехід до МСФЗ. Це говорить про те, що основне протиріччя системи обліку в умовах євроінтеграції та інноваційного розвитку полягає в необхідності формування інформації для менеджерського корпусу, задоволення запитів системи управління в релевантній інформації та неможливості її забезпечення за чинної методології. Міжнародна інтеграція вітчизняної економіки стає основною передумовою формування нової концепції трансформації вітчизняної облікової системи до міжнародних стандартів. Звичайно, що така позиція вимагає детального обґрунтування, вивчення досвіду країн ринкової економіки з питань трансформації їхніх облікових систем. Це дасть можливість проектувати власну концепцію національної культури та традицій вітчизняного обліку.

Зрозуміло, що національна культура має значний вплив на стандарти бухгалтерського обліку. Маємо, власне, на увазі різні підходи бухгалтерів усього світу до визначення категорій активу і пасиву. Ідеться про консерватизм обліку, який у тих чи інших країнах унаслідок культурних тенденцій упродовж багатьох років сформував методологію обліку.

Таким чином, з метою узагальнення принципів правил при складанні та оприлюдненні фінансової звітності як достовірного системного джерела інформації було створено низку загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (ЗПБО), що являють собою критерії, правила та процедури, які зазвичай називаємо стандартами бухгалтерського обліку. З метою координування цих

процесів на міжнародному рівні було створено Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО), першочергове завдання якого — узгодження нормативно-правових актів, стандартів бухгалтерського обліку та процедур у всьому світі шляхом формування пакета Міжнародних стандартів, з якими всі можуть погодитися [4, с. 505].

Беручи до уваги основне призначення фінансової звітності — надання інформації, корисної для прийняття економічних рішень, КМСБО вважає, що ці бухгалтерські стандарти задовольняють потреби більшості користувачів. Звичайно, національні інстанції, які затверджують стандарти, можуть застосувати додаткові вимоги, що впливають із суб'єктивних економічних умов, проте це не має перешкодити виконанню основної якісної функції фінансової звітності — надання результативної облікової інформації [1, с. 251].

Таким чином, вивчення досліджень дозволяє констатувати, що бухгалтерський облік як система забезпечує інформаційні запити в безперервному ланцюгу подвійного запису та створює замкнутий контур інформаційних зв'язків у системі рахунків, що чітко окреслює та конкретизує його межі. У цьому полягає унікальність системи бухгалтерського обліку.

Заперечення щодо переходу на міжнародні стандарти та розроблення нової системи обліку зумовлено силою традиціоналізму і використанням стандартної концепції пізнання науки, коли увага зосереджується на методології обліку, яка в принципі є подібною в різних країнах, але до уваги не беруться об'єктивні тенденції розвитку науки, техніки, виробництва і абсолютно ігнорується вплив суспільства на розвиток облікової системи. Такі заперечення не є науковими.

Перехід на міжнародні стандарти обліку, окрім розв'язання проблеми комунікацій між підприємцями різних країн, вигідний також в економічному аспекті, а саме: усунення зайвих витрат на адаптацію національної системи обліку до міжнародних норм; довіра іноземців до інформації про бізнес та безпека інвестицій дозволять залучити в економіку України додаткові кошти

для її розвитку; зіставність цін; однаковий підхід до визначення фінансових результатів тощо.

Важливою умовою переходу на міжнародні стандарти обліку є аналіз розбіжностей у методологіях, що дасть можливість виявити такі розбіжності, обґрунтувати суттєвість відхилень, урахувавши напрацьований міжнародний досвід, сформулювати концептуальні основи трансформації вітчизняної системи обліку до міжнародних стандартів.

Із метою уніфікації підходів доцільно міняти методологію вітчизняної системи обліку в напрямі міжнародних стандартів, які апробовані, мають свою історію та успішно функціонують у світовому співтоваристві.

На теперішній момент апробовано 36 стандартів.

Реформа обліку не тільки є необхідною, а й відбувається незалежно від того, хочуть цього чи ні окремі групи суспільства, оскільки вона детермінована суб'єктивними процесами трансформації суспільства в напрямі ринкової економіки. Проблема розвитку бухгалтерського обліку набуває дедалі більшого значення в умовах інтеграції економіки України у світову співтовариство.

Ефективне функціонування будь-якої системи, в тому числі бухгалтерського обліку забезпечують такі складові, як кадрова складова, матеріальне забезпечення, інформаційна та організаційна складові [5, с. 675].

Планування перспективного розвитку бухгалтерського обліку на підприємстві має бути спрямоване насамперед на підвищення якості названих складових.

Основою удосконалення бухгалтерського обліку є підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації працівників обліку, оскільки в сучасних умовах правильно і раціонально організувати облікові роботи в господарстві можуть тільки спеціалісти, які знають як методологію і техніку обліку, так і економіку виробництва. Вони повинні володіти певним рівнем знань в галузі планування, фінансування, кредитування, економічного аналізу, права, ефективно використовувати сучасні засоби обчислювальної техніки для опрацювання обліково-економічної інформації.

Збільшення і удосконалення господарських зв'язків в умовах ринку, а звідси – зростання оперативної інформації, необхідної для управління, вимагають подальшого удосконалення організації бухгалтерського обліку, а також підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації всіх облікових працівників. Раціонально організувати облік можуть тільки спеціалісти, які володіють глибокими знаннями як з методології і техніки бухгалтерського обліку, так і з економіки, права, аналізу й аудиту.

Матеріальна складова передбачає матеріальне забезпечення робочого місця засобами праці, важливе місце серед яких займає комп'ютерна техніка і програмне забезпечення бухгалтерського обліку. Удосконалення якості комп'ютерної техніки та її можливостей не є предметом бухгалтерського обліку, а от програмне забезпечення передбачає безпосередню участь у процесі його удосконалення бухгалтерів, насамперед шляхом формування вимог до нього. Слід зазначити, що програмне забезпечення бухгалтерського обліку на сьогодні не в повній мірі відповідає встановленим до нього вимогам. Удосконалення програмного забезпечення бухгалтерського обліку - це не лише зменшення потреби у кваліфікованих кадрах, а і збільшення кількості, підвищення оперативності та якості вихідної інформації для управління.

Щодо інформаційної складової, то важливою проблемою на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку є проведення системних досліджень з його теорії, методології, організації, розробці практичних рекомендацій для підприємств та поглиблення теоретичної підготовки бухгалтерів, підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів, які могли б вирішувати питання розвитку обліку та належне забезпечення керівників інформацією для управління.

Розвиток системи бухгалтерського обліку та його організації визначається тим, кому, яка та в які строки потрібна інформація. Такий підхід дозволяє проектувати систему організації бухгалтерського обліку так, щоб при мінімальних витратах отримати найбільший обсяг потрібної інформації і задовольнити потреби максимальної кількості споживачів.

Важливим моментом планування перспективного розвитку бухгалтерського обліку на підприємстві є впровадження та широке використання методів управлінського обліку та впровадження стратегічної системи обліку, заснованої на інтеграції обліку з маркетингом і визначенням фінансових результатів діяльності підприємства.

Отже, основні напрямки удосконалення організаційної складової бухгалтерського обліку полягають у визначенні оптимальної структури облікового апарату підприємства, який би повністю і оперативно здійснював покладені на нього функції обліку, контролю та аналізу; у атестації і раціоналізації робочих місць та розроблення та впровадження технологічних карт операцій, які виконуються бухгалтерською службою.

Впровадження технологічних карт дає змогу позбутися зайвих документів і операцій, визначити межі відповідальності за проведення операцій, розробити алгоритм для подальшої автоматизації операцій, створити передумови для структурної перебудови бухгалтерської служби підприємства.

Джерела та література

1. Гура Н.О. Облік на підприємствах малого бізнесу: Навч. посіб./ Н.О.Гура, Т.Г.Мельник, Т.М.Моторина.- Житомир: "Знання", 2007.- 310 с.
2. Івашкевич В.Б. Бухгалтерський управлінський облік. – М. 2003. – 618 с.
3. Кудря-Висоцька О.П. Організація обліку: Навчальний посібник. – К.:Алерта, 2007. – 223 с.
4. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік в галузях економіки: Навч.посібник – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 556 с.
5. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник / За редакцією В.С. Лєня – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 696 с.
6. Пархоменко В.М. Реформування бухгалтерського обліку як складова трансформації економіки України. /Реформування бухгалтерського обліку в Україні. План рахунків. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку – Луганськ: Промдрук ДСД “Лугань”, 2000. – с.3-16.
7. Соколов В. Я. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней: Учебное пособие. - М.: Аудит,1996. - 638 с.
8. Сопко В.В. Бухгалтерський облік у підприємстві. – К.: Техніка, 1995. – 267с.